

Kuvien tekstivastineet

Miten niitä kirjoitetaan ja kenen tehtävä se on?

Näin teen e-kirjasta esteettömän -seminaari 23.11.2022

Kirsi Yläne, Celia

Sisältö

- Esittely: puhuja & aihe
- Mikä on tekstivastine?
- Mitä hyötyä tekstivastineista?
- Kenen tehtävä on kirjoittaa tekstivastine?
- Miten alt-teksti laaditaan?
- Esimerkkejä tekstivastineista

Mikä on tekstivastine?

Ketkä tarvitsevat tekstivastineita?

Tekstivastine

- Tavoitteena on se, että lukijat, jotka eivät näe kuvia, saavat kuvissa olevat tiedot.
- Kuvien oleellinen sisältö pitää antaa **tekstinä**.
- Tekstivastine on tekstiä,
 - joka liitetään **ohjelmallisesti** kuvaan (usein puhutaan **alt-tekstistä**) ja kertoo lyhyesti kuvan sisällön TAI
 - joka on leipätekstissä tai muualla e-kirjassa ja johon viitataan kuvaan ohjelmallisesti liitettyssä tekstissä (alt-tekstissä)
- Ruudunlukuohjelmat välittävät alt-tekstit käyttäjilleen.
 - Alt-tekstit **eivät näy** e-kirjassa, vaan niihin pääsee vain avustavan teknologian avulla.
- Leipätekstissä tai muualla e-kirjassa oleva tekstivastine näkyy kaikille lukijoille.

Ketkä hyötyvät tekstivastineista?

- Alt-teksteissä olevista tekstivastineista hyötyvät kaikki ruudunlukuohjelmien käyttäjät, esim.
 - näkövammaiset lukijat
 - lukijat, joilla on lukivaikeus tai oppimisvaikeus
- Leipätekstissä tai muualla e-kirjassa olevasta tekstivastineesta hyötyvät kaikki lukijat ja erityisesti he, joilla on vaikeuksia tulkita kuvia.
- Alt-tekstit ovat vähän kuin videoiden tekstitys: välttämättömiä tietyille ryhmälle, hyödyksi usealle.

Mitä hyötyä tekstivastineista on e-kirjan tuottajalle?

- ”Meidän kirjoissa on kymmeniä kuvia, tulee tosi kalliiksi tehdä niihin alt-tekstit. Onko pakko?”
- Saavutettavuus pitäisi ottaa huomioon alusta alkaen jo suunnitteluvaiheessa. Jälkikäteen korjaaminen on kalliimpaa.
- Älä murehdi backlististä, vaan keskity uusien kirjojen tuottamiseen.
- Saavutettavuusvaatimukset ovat keino parantaa e-kirjojen käytettävyyttä.
 - Tekstiin voi myös kohdistaa hakuja
- On hyvä pohtia, voiko alt-tekstejä hyödyntää myös äänikirjojen tuotannossa.

Saavutettavuuden työkalut kaikkien käyttöön

- Esteettömyysdirektiivi koskee
 - tietokoneita ja niiden käyttöliittymiä
 - älypuhelimia
 - sähkökirjojen lukulaitteita
- Saavutettavuutta parantavat työkalut eivät ole enää erikseen hankittavia kalliita ohjelmia => kuka tahansa voi alkaa käyttää niitä
- Jo nyt yleisimmissä tietokoneiden ja mobiililaitteiden käyttöjärjestelmissä on mukana ruudunlukuohjelmat, tulevaisuudessa luultavasti puheohjaus.

Routledgen kokemuksia

- "When I first thought about doing alt text, I thought it would be really cumbersome. Actually, writing the alt text made me greatly appreciate the challenges some individuals may face interpreting technical diagrams. I think it has made me think a lot more about how to draw figures that are easier to understand and explain to others! It's great to work with a publisher and editors who value accessibility in technical writing."
- Gedare Bloom, Author of Real-Time Systems Development with RTEMS and Multicore Processors

Lähde: [Routledge, Accessible content: Testimonials and Feedback](#)

Routledgen ohjeet alt-tekstien kirjoittamiseen:

<https://www.routledge.com/our-customers/authors/publishing-guidelines/accessible-content/guide-to-writing-alt-text>

Kenen tehtävä on kirjoittaa tekstivastineet?

Miten ottaa saavutettavuus huomioon jo alusta alkaen?

Kirjailija tai kuvan valitsija

- Kuvien tekstivastineiden laatiminen olisi parasta aloittaa jo siinä vaiheessa, kun kuvia valitaan ja pohditaan kuvatekstejä.
- Paras asiantuntija on se, joka kuvan valitsee. Hän tietää, mikä kuvan tehtävä on ja mikä siinä on oleellista ja miten kuvaa on tarkoitus tulkita.
 - Jos kirjailija itse valitsee tai tekee kuvat, hänen pitäisi osata myös sanallisesti perustella, mikä on kuvassa oleellista. Kirjailija voi parhaiten myös varmistaa sen, että tekstivastineiden kieli on samanlaista kuin kirjassa käytetty kieli.
 - Jos kustannustoimittaja valitsee kuvia, hänen tehtävänänsä olisi kirjoittaa tekstivastine.
- Alt-tekstien kirjoittamista ei pidä jättää e-kirjan teknisen tuottajan vastuulle.

Alt-tekstin toimittaminen

- Kuvaa valittaessa on hyvä kirjata muistiin,
 - mikä on kuvan tarkoitus siinä kohtaa, jossa se kirjaa on
 - millaista tietoa kuva sisältää
 - mitä pitäisi kirjoittaa leipätekstiin, jos kuva poistettaisiin (mitä uutta tietoa kuvassa on suhteessa kirjan tekstiin)
 - mitä kuvatekstissä on, jos kuvalla on näkyvä kuvateksti
- Alt-tekstit voi koota vaikka taulukkoon. Pääasia on se, että ne ovat valmiina, kun e-kirjan lopullinen tuotanto alkaa.
- Alt-tekstien kirjoittaminen on myös keino varmistaa kuvien ymmärrettävyys: Jos alt-tekstin kirjoittaminen tuntuu ylivoimaiselta, voi olla syytä yksinkertaistaa kaaviota tai valita jokin toinen kuva.

Miten alt-teksti laaditaan?

Alt-tekstin laatiminen 1/4

- Ota huomioon kuvan konteksti. Samalla kuvalla voi olla erilainen tehtävä eri yhteyksissä.

- Lukemista käsittelevässä kirjassa alt-tekstissä olisi hyvä kertoa, kuka lukee ja missä.
- Retkeilyä käsittelevässä kirjassa alt-tekstissä olisi hyvä kertoa kuvan henkilön varusteista.

Alt-tekstin laatiminen 2/4

- Kiinnitä huomiota siihen, missä kohtaa tekstiä kuva on.
- Ruudunlukijat välittävät kuvan alt-tekstin siinä järjestyksessä, jossa kuva on e-kirjan koodimerkinnöissä.
 - Parasta olisi sijoittaa kuvat kappaleiden väliin tai ainakin virkkeiden väliin.

Kesällä ulkona riittää valoa lukemiseen

myöhäänkin. Talvella tilanne on toinen.

Kesällä ulkona riittää valoa lukemiseen myöhäänkin.

Talvella tilanne on toinen.

Alt-tekstin laatiminen 2/4

- Kiinnitä huomiota siihen, missä kohtaa tekstiä kuva on.
- Ruudunlukijat välittävät kuvan alt-tekstin siinä järjestyksessä, jossa kuva on e-kirjan koodimerkinnöissä.
 - Parasta olisi sijoittaa kuvat kappaleiden väliin tai ainakin virkkeiden väliin.

Kesällä ulkona riittää valoa lukemiseen

```
Parrakas mies istuu  
hirsitalon seinustalla ja  
lukee kirjaa.
```

myöhäänkin. Talvella tilanne on toinen.

Kesällä ulkona riittää valoa lukemiseen myöhäänkin.

```
Parrakas mies istuu  
hirsitalon seinustalla ja  
lukee kirjaa.
```

Talvella tilanne on toinen.

Alt-tekstin laatiminen 3/4

- Mikä on kuvan tehtävä ja suhde näkyvään tekstiin?
 - A. Leipätekstissä kerrotaan kaikki oleellinen tieto. Kuva vain visualisoi leipätekstissä olevaa tietoa. => Kirjoita lyhyt alt-teksti ja kerro tarvittaessa, että kuva on selostettu edellä/jäljessä.
 - B. Kuvatekstissä kerrotaan kaikki oleellinen tieto kuvasta. => Merkitse kuva koristeelliseksi. (Pdf-kirjassa artifaktiksi, epub-kirjassa alt="")
 - C. Kuva tuo lisätietoa näkyvään tekstiin. => Päätä, voiko oleellisen lisätiedon kertoa lyhyesti alt-tekstissä vai onko laadittava pidempi selostus kuvasta.

Alt-tekstin laatiminen 4/4

- Laadi lyhyt alt-teksti. Keskity olennaiseen!
- **Mitä näet kuvasta yhdellä silmäyksellä?**
- 1-2 virkettä on hyvä pituus. Ruudunlukijan käyttäjä ei voi liikkua alt-tekstissä kuten leipätekstissä.
- Käytä leipätekstin tyyliä ja samaa sanastoa.
- Älä toista näkyvää kuvatekstiä.
- Ruudunlukija ilmoittaa, että kyseessä on kuva / grafiikka. Älä turhaan aloita alt-tekstiä ”Kuvassa on - - ”.
 - Voit kertoa kuvan tyypin, esim. piirros, maalaus, mustavalkoinen valokuva, jne.
 - Diagrammien kohdalla: ympyrädiagrammi/kaavio, pylväskaavio, jne.
- Lopeta alt-teksti pisteeseen. Näin ruudunlukija pitää pidemmän tauon alt-tekstin jälkeen.

Pidemmät selostukset

- Mitä tehdä, kun lyhyt alt-teksti ei riitä?
- Pidemmän selostuksen voi epub-kirjoissa lisätä esim. erillisenä html-tiedostona, johon pääsee kuvan yhteydessä olevasta linkistä.
- Käytä kokonaisia lauseita ja selkeää kieltä.
- Muotoile pidemmän selostuksen teksti semanttisen merkkauksen avulla.
 - Voit käyttää taulukoita tai luetteloita
 - Käytä tarvittaessa väliotsikoita
- Etene yleisestä yksityiskohtiin ja (oppimateriaaleissa) tutusta tuntemattomaan.
 - Esim. EU-maita esittävät kartan kuvaaminen: Kartta EU-maista. Suomi, Ruotsi, Viro, - -
- Erinomainen englanninkielinen opas pidempien selostusten laatimiseen: [Diagram Center, Image Description Guidelines](#) (erityisesti osa II Specific Image Description Guidelines)

Esimerkki: kuvan alt-tekstin lukeminen (video)

[Alt-tekstin lukeminen ruudunlukijalla \(video on Youtubessa\)](#)

Muutamia esimerkkejä tekstivastineista

Kansikuva

- Kirjan kansikuva on usein ensimmäinen sisältö, joka e-kirjassa tulee lukijalle eteen.
- Kansikuvan alt-tekstissä olisi hyvä kertoa kirjailijan nimi ja teoksen nimi:
 - alt=”Etunimi Sukunimi, Kirjan nimi.”
- Jos myös ruudunlukuohjelmien käyttäjille halutaan antaa yhdenvertainen kokemus, kansikuvan voi kirjan nimen jälkeen selostaa lyhyesti. Esimerkiksi:
 - Alt=”Etunimi Sukunimi, Kirjan nimi. Kansikuvassa on piirros värikkääseen japanilaiseen asuun pukeutuneesta naisesta, joka on selin ja jonka pitkät mustat hiukset ovat auki.”

Ihmisten kuvat

- Mikä on kuvan tehtävä? Mihin lukija kiinnittää kuvassa huomionsa?
- Jos henkilön kuva vain kuvittaa e-kirjaa, alt-tekstinä voi olla henkilön nimi tai jos nimi on annettu kuvatekstinä, alt-teksti voi olla esim. kuvan tyyppi ("piirros", "valokuva") tai kuvan voi merkitä koristeelliseksi, jos pelkkä kuvateksti sopii kontekstiin.
- Elämäkerroissa olevissa ihmisten kuvissa voi lyhyesti kertoa, mitä kuvassa tapahtuu. Muotokuvien kohdalla voi aikakautta tuoda esille lyhyellä kuvauksella vaatetuksesta. Jos henkilön vaatetuksessa on jotain aikakaudella poikkeavaa, esim. naisella housut 1900-luvun alussa yms., asia on hyvä mainita.

Kuvat tekstistä

- Älä tuo väriä ja elävyyttä e-kirjaan tekemällä tekstistä kuvia. Hyödynnä tyylitiedostojen keinoja muotoilla tekstiä.
- Älä tee taulukosta kuvaa, vaan merkitse taulukot semanttisesti oikein sopivilla koodimerkinnöillä.
 - Jos taulukko on kuvana, sille pitää kuitenkin antaa tekstivastine.
 - Ruudunlukuohjelmien käyttäjät voivat liikkua taulukoissa.
 - Taulukkoihin voi kohdistaa hakuja, kuvien sisältöön ei.
- Jos e-kirjassa on kuva esimerkiksi sanomalehden etusivusta, kerro alt-tekstissä olennaisimmat otsikot etusivulta.

Numeerisen tiedon visualisoinnit

- Jos on mahdollista esittää olennainen asia lyhyessä alt-tekstissä, kerro pääkohdat diagrammeista.
 - Diagrammin / kaavion tyyppi
 - Mitä diagrammi kuvaa
 - Pääsuuntaus: tasainen kasvu / jyrkkä lasku / ei muutoksia
- Usein on tarpeen myös laatia pidempi kuvaus. Numeerisen tiedon visualisoinneista kannattaa tehdä taulukko.
 - Seuraavaksi esimerkkivideo diagrammin pidemmästä selostuksesta taulukkona epub-kirjassa.
 - Ruudunlukuohjelman käyttäjä saa halutessaan taulukoiden ominaisuuksista tietoa.

Video: Pidempi kuvan selostus

[Pidempi kuvan selostus \(video on Youtubessa\)](#)

Kertaus

- Kuvien sisältämä tieto pitää e-kirjassa olla myös tekstinä, jotta kaikki lukijat saavat yhdenvertaisesti kirjassa olevat tiedot.
- Leipätekstin ja kuvatekstin sisältämää tietoa täydennetään alt-tekstien avulla. Alt-tekstit on tarkoitettu avustavalle teknologialle, erityisesti ruudunlukuohjelmille.
- Alt-tekstien lisäksi tarvitaan joskus pidempiä selostuksia. Niissä voi hyödyntää tekstin muotoilua. Pidemmät selostukset ovat kaikkien lukijoiden luettavissa.
- Tekstivastineiden suunnittelu kannattaa ottaa mukaan alusta alkaen e-kirjan suunnittelussa ja toimittamisessa.
- Paras tekstivastineiden laatija on kirjailija tai se, joka kuvat valitsee.

Lisätietoja

- Julkaise kaikille -sivuston ohjeet [Kuvien saavutettavuus](#)
- Daisy-webinaarit
 - [Describing Images in Publications - Guidance, Best Practices and the Promise of Technology](#) (17.6.2020)
 - [The Art and Science of Describing Images](#) (22.7.2020)
 - [The Art and Science of Describing Images, Part II](#) (2.12.2020)
- DIAGRAM Centerin [Image Description Guidelines](#)
- Accessible Publishing Learning Network, [Best Practices for Writing Image Descriptions](#)

Kiitos!

saavutettavuus@celia.fi

